

Avraham, Chessed, and the Haggadah

meesh@pardes.org.il

I. Avraham in the Haggadah	
<p>Deuteronomy 26:5 You shall then recite as follows before the Lord your God: "My father was a fugitive Aramean. He went down to Egypt with meager numbers and sojourned there; but there he became a great and very populous nation</p> <p>Rashbam-My father Avraham was an Aramean, lost and exiled from the land of Aram.</p>	<p style="text-align: center;">דברים פרק כו פסוק ה</p> <p>וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְדֹדְךָ אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבֹד אָבִי וַיֵּרֵד מִצְרָיִמָּה וַיֵּגֶר שָׁם בְּמִתֵּי מֶעֶט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עֲצוּם וָרֹב:</p> <p style="text-align: center;">רשב"ם דברים פרק כו פסוק ה</p> <p>(ה) ארמי אובד אבי - אבי אברהם ארמי היה, אובד וגולה מארץ ארם. כדכתי' לך לך מארצך, וכדכתי' ויהי כאשר התעו אותי אלהים מבית אבי.</p>
<p>Genesis 15 Some time later, the word of the Lord came to Abram in a vision. He said, "Fear not, Abram, I am a shield to you; Your reward shall be very great.".... 7Then He said to him, "I am the Lord who brought you out from Ur of the Chaldeans to assign this land to you as a possession." 8And he said, "O Lord God, how shall I know that I am to possess it?" 9He answered, "Bring Me a three-year-old heifer, a three-year-old she-goat, a three-year-old ram, a turtledove, and a young bird." 10He brought Him all these and cut them in two, placing each half opposite the other; but he did not cut up the bird. 11Birds of prey came down upon the carcasses, and Abram drove them away. 12As the sun was about to set, a deep sleep fell upon Abram, and a great dark dread descended upon him. 13And He said to Abram, "Know well that your offspring shall be strangers in a land not theirs, and they shall be enslaved and oppressed four hundred years; 14but I will execute judgment on the nation they shall serve, and in the end they shall go free with great wealth. 15As for you, You shall go to your fathers in peace; You shall be buried at a ripe old age.</p> <p>16And they shall return here in the fourth generation, for the iniquity of the Amorites is not yet complete".</p>	<p style="text-align: center;">בראשית פרק טו</p> <p>(א) אחר הדברים האלה היה דבר ידוד אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך שְׂכָרְךָ הרבה מאד: ...</p> <p>(ז) ויאמר אליו אני ידוד אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה:</p> <p>(ח) ויאמר אדני ידוד במה אדע כי אירשנה:</p> <p>(ט) ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגוזל:</p> <p>(י) ויקח לו את כל אלה ויבתר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת הצפר לא בתר:</p> <p>(יא) וירד העיט על הפגרים וישב אתם אברם:</p> <p>(יב) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו:</p> <p>(יג) ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה:</p> <p>(יד) וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברקש גדול:</p> <p>(טו) ואתה תבוא אל אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה:</p> <p>(טז) ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה:</p>
II. Did you say Brit?	
<p>Exodus 12 6You shall keep watch over it until the fourteenth day of this month; and all the assembled congregation of the Israelites shall slaughter it at twilight. 7They shall take some of the blood and put it on the two doorposts and the lintel of the houses in which they are to eat it. 8They shall eat the flesh</p>	<p style="text-align: center;">שמות פרק יב</p> <p>(ו) והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: (ז) ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: (ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מררים יאכלהו:</p>

<p>that same night; they shall eat it roasted over the fire, with unleavened bread and with bitter herbs.</p> <p>48If a stranger who dwells with you would offer the passover to the Lord, all his males must be circumcised; then he shall be admitted to offer it; he shall then be as a citizen of the country. But no uncircumcised person may eat of it.</p>	<p>מחוכי-גור אֶתֶּךָ גֵר, וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה--הַמּוּל לוֹ כָּל-זָכָר וְאִזּוֹ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ, וְהָיָה כְּאִזְרָח הָאָרֶץ; וְכָל-עֶרְל, לֹא-יֹאכַל בּוֹ.</p>
<p>Rashi Ex. 12:6</p> <p>And you shall keep it for inspection: Heb. לְמִשְׁמֶרֶת. This is an expression of inspection, that it [the animal] requires an inspection for a blemish four days before its slaughter. Now why was it [the designated animal] to be taken four days before its slaughter, something not required in the Passover sacrifice of later generations? Rabbi Mathia the son of Charash used to say [in response]: Behold He [God] says: "And I passed by you and saw you, and behold your time was the time of love" (Ezek. 16:8). The [time for the fulfillment of the] oath that I swore to Abraham that I would redeem his children has arrived. But they [the Children of Israel] had no commandments in their hands with which to occupy themselves in order that they be redeemed, as it is said: "but you were naked and bare" (Ezek. 16:7). So He gave them two mitzvot, the blood of the Passover and the blood of the circumcision. They circumcised themselves on that night, as it is said: "downtrodden with your blood" (ibid., verse 6), with the two [types of] blood. He [God] states also: "You, too-with the blood of your covenant I have freed your prisoners from a pit in which there was no water" (Zech. 9:11). Moreover, they [the Israelites] were passionately fond of idolatry. [Moses] said to them, "Withdraw and take for yourselves" (Exod. 12:21). [He meant:] withdraw from idolatry and take for yourselves sheep for the mitzvah.</p>	<p>רש"י שמות פרק יב</p> <p>(ו) והיה לכם למשמרת - זה לשון בקור שטעון בקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה, ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר (יחזקאל טז ח) ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים, הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם ז) ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה, שמלו באותו הלילה, שנאמר (שם ו) מתבוססת בדמך, בשני דמים, ואומר (זכריי ט יא) . גם את בדם ברידתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו, ולפי שהיו שטופים בעבודה זרה אמר להם (פסוק כא) משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה :</p>
<p>Genesis 17</p> <p>When Abram was ninety-nine years old, the Lord appeared to Abram and said to him, "I am El Shaddai. Walk in My ways and be blameless. 2I will establish My covenant between Me and you, and I will make you exceedingly numerous." 7I will maintain My covenant between Me and you, and your offspring to come, as an everlasting covenant throughout the ages, to be God to you and to your offspring to come. 8I assign the land you sojourn in to you and your offspring to come, all the land of Canaan, as an everlasting holding. I will be their God."</p> <p>9God further said to Abraham, "As for you, you and your offspring to come throughout the ages shall keep My</p>	<p>בראשית פרק יז</p> <p>(א) וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תְּשַׁעִים שָׁנָה וַתִּשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְדֹד אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שְׁדַי הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי וְהָיָה תָמִים :</p> <p>(ב) וְאֶתְנַה בְּרִיתִי בֵינִי וּבֵינְךָ וְאֶרְבָּה אוֹתְךָ בְּמֵאד מְאֹד :</p> <p>..... (ז) וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי בֵינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתֶם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזַרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ :</p> <p>(ח) וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֶחְזָת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים :</p> <p>(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאֶתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וּזְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתֶם :</p> <p>(י) זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוּל לָכֶם כָּל זָכָר :</p> <p>(יא) וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשַׂר עַרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת</p>

<p>covenant. 10Such shall be the covenant between Me and you and your offspring to follow which you shall keep: every male among you shall be circumcised. 11You shall circumcise the flesh of your foreskin, and that shall be the sign of the covenant between Me and you.”.</p>	<p>בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם :</p>
<p>III. Another Brit Avraham</p>	
<p>Talmud Ketubot 8b [It happened as follows:] A child [of R. Hiyya, the son of Abba] died, The first day he [Resh Lakish] did not go to him. The next day he [Resh Lakish] took with him Judah the son of Nahmani, his meturgeman. [and] said to him: Rise [and] say something... He59¹ [then] said to him:60 Rise [and] say something with regard to the comforters of the mourners.61 He spoke and said: Our brethren, bestowers of lovingkindnesses, sons of bestowers of lovingkindnesses, who hold fast to the covenant of Abraham our father62 [for it is said, For I have known him, to the end that he may command his children, etc.],63 our brethren, may the Lord of recompense pay you your reward. Blessed art Thou who payest the recompense.</p>	<p>תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ח עמוד ב א"ל: קום אימא מלתא כנגד מנחמי אבליים, פתח ואמר: אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו, (שנאמר: +בראשית י"ח+ כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'), אחינו, בעל הגמול ישלם לכם גמולכם, ברוך אתה משלם הגמול.</p>
<p>Rashi ad loc. In the covenant of Abraham—that he did acts of loving kindness, as is written (Gen. 21:33), and he planted a tamarisk ESH-EL- abbreviation for Eating SH-Drinking and L-Accompanying.</p>	<p>רש"י מסכת כתובות דף ח עמוד ב בריתו של אברהם - שגמל חסדים דכתיב (בראשית כא לג) ויטע אשל ר"ת =ראשי תיבות= אכילה שתיה לוויה.</p>
<p>Genesis 21: 33 [Abraham] planted a tamarish at Beer-Sheba and invoked there the name of the Lord, the Everlasting Gd.</p>	<p>בראשית פרק כא פסוק לג וַיִּטַע אֲשֶׁל בְּבְאֵר שֶׁבַע וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם יְדֹד אֵל עוֹלָם :</p>
<p>Genesis 18 The Lord appeared to him by the terebinths of Mamre; he was sitting at the entrance of the tent as the day grew hot. 2Looking up, he saw three men standing near him. As soon as he saw them, he ran from the entrance of the tent to greet them and, bowing to the ground, 3he said, "My lords, if it please you, do not go on past your servant. 4Let a little water be brought; bathe your feet and recline under the tree. 5And let me fetch a morsel of bread that you may refresh yourselves; then go on—seeing that you have come your servant's way." They replied, "Do as you have said."</p>	<p>בראשית פרק יח (א) וַיֵּרָא אֵלָיו יְדֹד בְּאֵלֵי מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פְּתַח הָאֵהָל כְּחֹם הַיּוֹם : (ב) וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לְקִרְאתָם מִפְּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה : (ג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא מְצֹאֲתֵי חַן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ : (ד) יִקַּח נָא מֵעַט מִיָּם וְרָחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַחַת הָעֵץ : (ה) וְאָקַחָה פֶתַח לְחֹם וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כִּן תַּעֲשֶׂה פֶאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּ :</p>

¹ (59) Resh Lakish.

(60) Judah the son of Nahmani.

(61) The friends who came to comfort the mourners.

(62) Rashi adds: who bestowed lovingkindnesses. The meaning is: who are carrying out the trust with which Abraham was charged, also for future generations; v. next note.

(63) The passage is bracketed also in the original. The verse continues: and his household after him, that they may keep the way of the Lord, to do righteousness and Justice: to the end that the Lord may bring upon Abraham that which He has spoken of him; Gen. XVIII, 19.

<p>6Abraham hastened into the tent to Sarah, and said, “Quick, three seahs of choice flour! Knead and make cakes!” 7Then Abraham ran to the herd, took a calf, tender and choice, and gave it to a servant-boy, who hastened to prepare it.</p> <p>17Now the Lord had said, “Shall I hide from Abraham what I am about to do, 18since Abraham is to become a great and populous nation and all the nations of the earth are to bless themselves by him? 19For I have singled him out, that he may instruct his children and his posterity to keep the way of the Lord by doing what is just and right, in order that the Lord may bring about for Abraham what He has promised him”.</p>	<p>(ו) וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱהָלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מְהֵרָה שְׁלֹשׁ סָאִים קִמַּח סֹלֶת לֹשִׁי וְעָשִׂי עֲגוֹת: (ז) וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר בֶּדֶד וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנֶּעֶר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:</p> <p>(יז) וַיִּדְוֹד אֶמֶר הַמִּכְסָּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה:</p> <p>(יח) וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָּדוֹל וְעַצוֹם וַנִּבְרָכוּ בוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:</p> <p>(יט) כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָדָּה יִדְוֹד לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא יְדוֹד עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עָלָיו:</p> <p>(כ) וַיֹּאמֶר יְדוֹד זַעֲקֵת סָדֵם וְעַמְרָה כִּי רָבָה וַחֲטָאתֶם כִּי כָבְדָה מְאֹד:</p>
<p>Rashi Genesis 18:1</p>	<p>רש"י בראשית פרק יח</p>
<p>And [the Lord] appeared to him: to visit the sick (Tan. Buber, Vayera 1). Said Rabbi Chama the son of Chanina: It was the third day from his circumcision, and the Holy One, blessed be .He, came and inquired about his welfare (B. M. 86b)</p>	<p>(א) וירא אליו - לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלומו:</p>
<p>Genesis Rabbah 48</p>	<p>בראשית רבה (וילנא) פרשה מח</p>
<p>Knead and make cakes: this is what you said: it was the eve of Pesach</p>	<p>לושי ועשי עוגות, הדא אמרת פרס הפסח הוה, רבי יונה בשם ר' חמא בר חנינא היא מדבר סין היא מדבר אלוש מאיזו זכות זכו ישראל שניתן להם מן במדבר, בזכות של אברהם שאמר לושי ועשי עוגות.</p>
<p>Midrash Tanchuma Va'yera 4</p>	<p>מדרש תנחומא (ורשא) פרשת וירא סימן ד</p>
<p>Looking up, he saw three men standing near him. As soon as he saw them, he ran from the entrance of the tent to greet them, the blood of the circumcision started to drip. The Blessed Holy One said: On your life, as a reward and because of your merit, I will have mercy on your children with two bloods, and I will punish their enemies, as it is written (Ezek. 16) And I passed by you, and saw you floundering in your bloods—two bloods as it says: “and I said to you live by your bloods”: that is the blood of the paschal sacrifice, and “I said to you live by your bloods,” that is the blood of circumcision.</p>	<p>(ד) וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם, התחיל הדם מילה לטפטף אמר ליה הקב"ה בשכר חייד שבזכותך אני אחוס על בניך בשני דמים ואפרע משונאייהם שנאמר (יחזקאל טז) ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך שני דמים שנא' ואומר לך בדמך חיי זה דם פסח ואומר לך בדמך חיי זה דם המילה,</p>
<p>IV. Pahad Yitchak Pesach 18</p>	<p>א. כתובות דף ח' עמוד ב'—אמר לו קום אימא מילתא כנגד מנחמי אבלים פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו וכתב רש"י דבבריתו של אברהם אבינו הכונה היא להקרא דויטע אשל דנראה משם שגמל אברהם חסדים. ותמוהים הם דברי רש"י הללו דהרי ביבמות ע"ט דישראל הם גומלי חסדים מדכתיב גבי אברהם אבינו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו' לעשות צדקה ומשפט ואם כן למה נטה רש"י מדברי הגמרא ביבמות והביא קרא ויטע אשל בתור מקור למדת החסד של אברהם אבינו.</p>

<p>Gemara and bring a different source as a proof that Avraham Our Father embodies chessed?</p>	
<p>6. And from this we understand the words of the Sages well when they said that “knead and make cakes” refers to matzah. Because that fact that making the cakes is the covenant of chessed of Avraham our Father. And just as the Exodus is connected to the covenant of circumcision of Avraham our Father, as the verse says “live by your blood”, similarly Exodus is connected to the covenant of chessed of Avraham our Father. That is to say that the core of matzot is the covenant of chessed of Avraham our Father of “Knead and make cakes”. And as they said about “He hurried and ran to greet them” that the blood of the circumcision was still dripping, and the intention of this is to connect the two covenants to one another, the covenantal blood and the covenant of chessed. And as we find in the notion of Exodus the remembrance of the covenant of Avraham our Father, the covenant is two-fold: the covenant sealed in our flesh and the covenant sealed in our hearts: the covenant of circumcision and the covenant of chessed. And for the generations, the two covenants are connected on the eve of the 15th of Nissan. No uncircumcised can eat of it, and the olive bulk’s matzah that is the kneading and making of cakes that is the welcoming of guests.</p>	<p>ו. ולפי זה למדנו טוב טעם בדברי חכמים שאמרו דלושי ועשי עגות היינו מצות. משום דהך עובדא דלושי ועשי עגות היא ברית החסד של אברהם אבינו וכשם דיציאת מצרים קשורה היא עם ברית מילה של אברהם אבינו שכן הכתוב אומר בדמיך חיי, כמו כן קשורה היא יציאת מצרים בברית החסד של אברהם אבינו: והיינו דהתחלת ענין המצות היא בברית החסד של אברהם אבינו דלושי ועשי עגות. וכמו שאמרו בהך דוימהר וירץ לקראתם שעדיין הי' דם מילה מטפטף, ולפי הנ"ל הכוונה בזה היא לקשר שתי הבריות להדדי, דם הברית וברית החסד. וכשאנו מוצאים בענין יציאת מצרים זכירת בריתו של אברהם אבינו ברית זו בכפלים היא נידונה: הברית החתומה בבשר והברית החתומה בלב: ברית מילה וברית החסד. ולדורות שתי הבריות מתקשרות בליל ט"ו בניסן. כל ערל לא יאכל בו, וכזית מצה שהיא הלישה ועשיית העגות דהכנסת אורחים.</p>
<p>V. Translating the Brit Chessed for the Seder</p>	
<p>Mishnah Pesachim 10:1 On the eve of Passover [from] close to [the time of] the afternoon offering, no one must eat until nightfall. Even the poorest person in Israel must not eat [on the night of Passover] unless he reclines. And they must give him no fewer than four cups of wine, even [if he receives relief] from the charity plate.</p>	<p>משנה פסחים י, א ערב פסחים סמוך למנחה, לא יאכל אדם עד שתחשך. אפילו עני שבישראל, לא יאכל עד שיסב; לא יפחתו לו מארבעה כוסות של יין, ואפילו מן התמחוי.</p>
<p>Talmud Bavli Bava Batra 7b</p>	<p>תלמוד בבלי בבא בתרא ז ע"ב</p>
<p>Mishnah: The may coerce him to [share the cost of] building a gatehouse and a gate for the [joint] courtyard. Rabbi Shimon ben Gamaliel says, “Not all courtyards need a gatehouse” Gemara: This implies that the building of a gate house is a laudable thing. But wait! There is [a case] of a righteous person whom Elijah spoke with [regularly]. He built a gatehouse for his house, and Elijah no longer spoke with him. Rashi, ad loc. For it gates off the poor people who are shouting [for money or assistance] and their voices are not heard</p>	<p>מתני'. כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר; רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל החצרות ראויות לבית שער ... גמ'. למימרא, דבית שער מעליותא היא, והא ההוא חסידא דהוה רגיל אליהו דהוה משתעי בהדיה, עבד בית שער ותו לא משתעי בהדיה! רש"י גמ. ולא אישתעי בהדיה - לפי שמפסיק בעניינים הצועקין ואין קולם נשמע.</p>